

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на д-т Виолета Паунковска, редовен д-т на обучение, субсидирано от държавата, към катедра „Международно право и международни отношения“ при Правно-исторически факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по област на висше образование 3. Стопански, социални и правни науки, професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Международно право и международни отношения“, с тема **„Република Македония в процеса на евроатлантическата интеграция“**, 223 ст. с., от доц. д-р Георги Н. Георгиев

Данни за докторанта. Виолета Паунковска е родена на 10 април 1972 г. в Скопие, Социалистическа република Македония в състава на Социалистическа федеративна република Югославия. Средно и висше образование получава в родния си град. Дипломиран икономист – 2009 г., и магистър по международни отношения и дипломация – 2013 г., е от Европейския университет в Република Македония. От 2019 г. е зачислена като редовен докторант в Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Република България, Катедра „Международно право и международни отношения“ при Правно-историческия факултет, с тема „Република Македония в процеса на евроатлантическата интеграция“ и с научен ръководител доц. д-р Николай Попов.

Професионалната биография на В. Паунковска включва последователно позиции като: офис мениджър на френско-македонска компания в Скопие, 1993 – 1996 г.; административен асистент в „ММ Коледж“ – Скопие,

Административно отделение на Руската академия „Князе Шчербатови“ от Москва, 2000 – 2002 г.; административен референт в Студентска служба и библиотекар в Европейския университет – Република Македония, 2002 – 2013 г.; управител на дружество за производство, търговия и инженеринг в Скопие, 2010 – 2013 г.; асистент в Правния факултет към Европейския университет – Скопие по предметите Политическа система, Сравнителна политическа система, Глобализация, АБВ право на ЕС, Административно право, Въведение в политическите науки, 2014 – 2020 г.; асистент във Факултета по детективи и криминалистика към Европейския университет в Скопие по предметите Политически системи, Международно право, Международно публично право, Право на ЕС, Въведение в политическите науки, Международно частно право, 2020 г. Владее или ползва английски, сръбски, хърватски, български, немски език.

Описание и анализ на дисертационния труд. В структурно отношение дисертационният труд на В. Паунковска „**Република Македония в процеса на евроатлантическата интеграция**“ се състои от **увод, три глави, заключение и библиография**. В **увода** се обосновават актуалността и значимостта на проблемите, които се изследват, обектът и предметът на самото изследване, авторските цели, задачи и методи. Заявена е тезата на труда, че евроатлантическата ориентация и интеграция на Република Северна Македония в НАТО и Европейския съюз са без алтернатива.

В първата глава се прави преди всичко описателна историческа ретроспекция на проблема от обявяването на независимостта на Р Македония през 1991 г. до признаването ѝ от страна на Р България, което отваря пътя към последващите международни актове на признаване. Всичко това се извършва в изключително тежка обстановка, породена от вътрешноюгославския

въоръжен конфликт и разпад, аспирациите на Белград, респективно на режима на Слободан Милошевич, спрямо южната югорепублика и обструкциите на Гърция. Прочитът показва, че именно признаването, дошло от София, е предотвратило поне няколко от най-лошите сценарии за просъществуването на Р Македония. Разбира се, предисторията на държавата младенец е заложена в нейното АСНОМ-ско и югославско минало. Този факт, втъкан имплицитно, по подразбиране, в изложението, се оказва от най-съществено значение за отношенията между Р Македония и Р България в последващите десетилетия – със сигурност за втората страна.

По-нататък авторката разглежда десетилетието на вътрешна нестабилност, чийто извор на напрежение са междуетническите отношения в невръстната независима държава – а именно, отношенията с албанската общност. Напрежението е взривено от конфликта в съседно Косово и от албанското въоръжено движение там, което прелива на територията на Р Македония. Въоръженият конфликт между македонската държава и албанската герила е разрешен с активно международно посредничество (и натиск) чрез подписването на Охридското рамково споразумение от 2001 г. Анализът на В. Паунковска е, че този акт по-скоро създава, отколкото трайно решава проблемите. Нейното становище е, че всъщност македонската страна е оцетената, доколкото подписаните клаузи превръщат в перспектива Р Македония в двусъставна формация с неназовано, все още, федеративно устройство, което поставя под въпрос и унитарния характер на държавата. Следователно, македонците губят изключителните си права върху развитието на държавата като единствен държавотворен народ, каквато е била заявката в началото.

Неслучайно тъкмо отгук В. Паунковска преминава към излагането и анализа на конституционното устройство на Р Македония – приетата

конституция, устав, от 1991 г. трябваше да осъществи прехода от югославския период към новото, независимо, битие на образуванието. Наложените промени/поправки – особено силно от Охридското споразумение с албанския фактор и от Преспанското споразумение с Р Гърция, – скъсаха много от органичните югославски нишки. Много от тях обаче си останаха. Най-значимата последица, след албанския пробив, е преименуването на държавата с днешното ѝ международно признато название – Република Северна Македония, с всичките произтичащи от Преспанското споразумение „вътрешни“ и „външни“ ефекти, оценени критично и резервирано от В. Паунковска.

Втората глава е посветена на пътя, който Р Македония трябваше да извърви от състоянието на външна и вътрешна нестабилност към интеграцията и пълноправното си членство в НАТО. С много подробности са разгледани както етапите, така и съдържанието на процесите, свързани със североатлантическата ориентация: формите на партньорство, особеностите на задълбочаващото се сътрудничество, организационните, качествените и количествените положителни изменения в параметрите на сигурността, поддържана от НАТО. Специално място е отделено на политическите обстоятелства около непосредственото приемане на младата република в Алианса. Приемът беше отложен и забавен заради споровете със съседна Гърция по въпросите за историята, името на републиката край Вардар, опасенията от (славяно)македонски иредентизъм и претенции към тази част от географската област Македония, която след 1913 г. е в Гърция – т.е. към това, което днес все още се нарича в обществения наратив на Скопие Егейска Македония, термин, наследен от Титова Югославия. Последната пречка за Р Македония пред вратата на НАТО беше отстранена с подписването на Преспанското споразумение през 2018 г., вследствие от което правителството

и парламентът в Скопие преименуваха държавата в Република Северна Македония. В изложението е споменато, макар и недостатъчно ясно оценено, че Преспанското споразумение се предшества от Договора за приятелство, добросъседство и сътрудничество, подписан между Р Македония и Р България предната 2017 г. Връзката е важна, защото всъщност Договорът с България откри полето и термина на Преспанското споразумение. Така че влизането на Република Северна Македония в НАТО е резултат и от българските усилия за добросъседство и приятелски отношения.

Членството в НАТО следваше по установения логически модел да прерасне и се дублира с членство в европейското семейство – ЕС. Предизвикателствата в този последен, но и най-мъчителен стадий в евроатлантическата интеграция са разгледани в последната, **трета глава**. Покрай многото изнесени подробности за собствените усилия на Република (Северна) Македония да се асоциира и синхронизира законодателството, институциите, практиките и политиките си съобразно изискванията и принципите на ЕС, посочените предизвикателства са очертани в три пункта: 1) Дългогодишният спор с Република Гърция; 2) Усложнените правила за достъп и включване в присъединителния процес, наложени от Франция; 3) Отношенията с Република България. Именно тези проблеми водят до задържане, облечено във „вета“, през дълъг низ години. Договорите с Р България и Р Гърция не успяха да решат или решиха само отчасти основния проблем в евроинтеграцията на Република Северна Македония. И в двата случая историята се оказва основният препъни-камък на стремежите на Скопие. И ако в случая с Гърция поне изглежда, че пречката е отстранена с цената на съответните жертви, направени по силата на Преспанското споразумение, то между Р България и Р Северна Македония затормозяващият фактор е въпросът за „общата история“, който е твърде фундаментален, за да се заобиколи с

обичайните балкански политически маневри. Въпросът далеч не е само „исторически“, а засяга и прониква до дъно в цял комплекс от други проблеми – човешки права, език на омраза, дискриминация по етнически, културен и политически признак, посегателство върху културно-исторически паметници – материални и неръкотворни. Тази дълбочинна многопластовост влияе директно и обуславя пък друг фундаментален въпрос – за добросъседските отношения, който е основополагащ не само за ЕС, но преди всичко за нас като общества. Това заслужава подобаващ, смел и честен анализ. Изненадващо (и не толкова изненадващо, във всеки случай – разбираемо) елементите на такъв анализ присъстват повече в автореферата, макар и до голяма степен на равнището на загатването и полумълчанието, отколкото в текста на дисертацията. Същинската част от дисертационния труд завършва с **приложения от анкета** за измерване на нагласите и настроенията сред гражданите на Република Северна Македония по отношение на членството в Европейския съюз.

Съдържанието, анализите и изводите са обобщени в **заклучението**. Приложена е **библиография**, съдържаща 144 заглавия на литература по темата и 99 уеб-сайтове, използвани за написването на дисертационния труд.

Научни приноси. Най-важният научен принос е изчерпателният, на места дори свръхподробен, фактографски-описателен разказ, който дава представа за пътя и предизвикателствата, които Република Македония/Република Северна Македония трябваше да преодолява в стремежа ѝ към евроатлантическа интеграция. От гледна точка на техническия, нормативен и институционален анализ (и логика) на процесите изложението е пълно и цялостно. Особено сполучливо е изследването на нагласите и оценките на обществото в Република Северна Македония за европейските перспективи на страната чрез стандартизиран въпросник.

Виолета Паунковска изпълнява минималните национални изисквания по индивидуалните научно-метрични показатели за присъждане на образователна и научна степен “доктор”. Наред с рецензирания дисертационен труд и необходимите за показателите публикации – общо 4 студии и статии, тя е представила и списък на 11 публикувани научни трудове.

Бележки и препоръки. В изложението се избягва задълбоченият анализ на отношенията между Р България и Република Македония/Република Северна Македония в сферата на международната балканска политика. А тъкмо там се крият предизвикателствата и трудностите на евроинтеграционните процеси за Република Северна Македония, както показва развитието на нашите отношения особено след подписването на Договора от 2017 г. Днешното състояние на нещата само доказва още веднъж колко важна е спецификата на отношенията между двете държави, като не забравяме и константния фактор Гърция. Много има да се желае също от стилового и от смисловото качество на изложението. На доста места ходът на разсъжденията и описанията са прекъснати от очевидни интерполации, които са по-скоро объркващи, отколкото насочващи. Откритите слабости общо взето не накърняват непоправимо изброените качества и значимия научен потенциал на труда.

Заключение. Въз основа на изтъкнатите дотук научни приноси и качества на дисертанта Виолета Паунковска приемам, че нейният дисертационен труд, дейността ѝ и депозираните ѝ публикации покриват задоволително изискванията за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Затова давам положителна рецензия и предлагам на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Виолета Паунковска.

10. 08. 2022 г.

Рецензент: доц. д-р Георги Н. Георгиев

REVIEW

for the dissertation of Violeta Paunkovska, a full-time PhD student, subsidized by the state, at the Department of "International Law and International Relations" at the Faculty of Law and History of "Neofit Rilski" South-West University – Blagoevgrad for the acquisition of the educational and scientific "PhD" degree in the field of higher education 3. Economic, social, and legal sciences, professional area 3.6. Law, doctoral program "International Law and International Relations", on the topic "**Republic of Macedonia in the Process of Euro-Atlantic Integration**", 223 pp.,

by Assoc. Prof. Georgi N. Georgiev, PhD.

Information about the PhD candidate. Violeta Paunkovska was born on April 10, 1972 in Skopje, Socialist Republic of Macedonia in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. She received secondary and higher education in her hometown. She graduated in Economics in 2009, and has a Master's Degree in International Relations and Diplomacy (2013) from the European University (Skopje) in the Republic of Macedonia. Since 2019, she has been enrolled as a full-time doctoral student at "Neofit Rilski" South-West University – Blagoevgrad, Republic of Bulgaria, Department of "International Law and International Relations" at the Faculty of Law and History, on the topic "Republic of Macedonia in the Process of Euro-Atlantic Integration" and with Assoc. Prof. Nikolay Popov, PhD as a thesis supervisor. The professional biography of V. Paunkovska successively includes positions such as: office manager of a French-Macedonian company in Skopje, 1993 – 1996;

administrative assistant at "MM College" - Skopje, Administrative Department of the *Knyaze Shterbatovi* Russian Academy - Moscow, 2000 - 2002; administrative officer in the Student Service and librarian at the European University - Republic of Macedonia, 2002 - 2013; manager of a company for production, trade and engineering in Skopje, 2010 – 2013; assistant professor at the Faculty of Law at the European University - Skopje on the subjects Political System, Comparative Political System, Globalization, ABC Law of the EU, Administrative Law, Introduction to Political Sciences, 2014 - 2020; assistant at the Faculty of Detectives and Forensics at the European University in Skopje in the subjects Political Systems, International Law, International Public Law, EU Law, Introduction to Political Science, International Private Law, 2020. She speaks or uses English, Serbian, Croatian, Bulgarian , German.

Description and analysis of the dissertation. Structurally, V. Paunkovska's dissertation "Republic of Macedonia in the Process of Euro-Atlantic Integration" consists of an introduction, three chapters, a conclusion, and a bibliography. The introduction substantiates the relevance and significance of the problems under investigation, the object and subject of the research itself, the author's objectives, tasks and methods. The thesis of the work states that the Euro-Atlantic orientation and integration of the Republic of North Macedonia into NATO and the European Union are without an alternative.

The first chapter, above all, provides a comprehensive historical retrospective of the situation from the Republic of Macedonia's proclamation of independence in 1991 until its recognition by the Republic of Bulgaria, which opened the way to the subsequent international acts of recognition. All this took place in an extremely difficult and complex situation, caused by the internal Yugoslav armed conflict and disintegration, the aspirations of Belgrade,

respectively, of Slobodan Milosevic's regime, in relation to the southern Yugoslav republic and the obstructions of Greece. It is emphasized that it was the recognition that came from Sofia that prevented at least several of the worst scenarios for the survival of the Republic of Macedonia. Of course, the young country's background was embedded in its Anti-fascist Assembly for the National Liberation of Macedonia (ASNOM) and Yugoslav past. This fact implicitly included, by default, into the exposition, turned out to be of the most essential importance for the relations between the Republic of Macedonia and the Republic of Bulgaria in the following decades – certainly for the latter country.

Further on, the author examines the decade of internal instability, whose source of tension were the inter-ethnic relations in the new independent state - namely, the relations with the Albanian community. The contradictions were blown up by the conflict in neighboring Kosovo and by the Albanian armed movement there, which spilled over into the territory of the Republic of Macedonia. The armed conflict between the Macedonian state and the Albanian guerrillas was resolved with active international mediation through the signing of the Ohrid Framework Agreement, 2001. V. Paunkovska's analysis shows that this act created problems rather than permanently solved them. Her opinion states that, in fact, the Macedonian country was the damaged one, insofar as the signed clauses transformed the Republic of Macedonia into a two-component formation with a yet unnamed federal structure, which questions the unitary nature of the state. As a result, the Macedonians lost their unique rights to the development of the state as the sole state-building nation, as it was demanded from the beginning.

It is not by accident that from here V. Paunkovska proceeds to present and analyze the constitutional structure of the Republic of Macedonia – the adopted statute from 1991 was supposed to make the transition from the Yugoslav period to

the new, independent existence of the state entity. The imposed changes/amendments, particularly the ones from the Ohrid Agreement with the Albanian factor and the Prespa Agreement with the Republic of Greece, cut many of the natural ties with Yugoslavia. However, a lot of them remained. The most significant consequence, after the Albanian breakthrough, was the renaming of the state to its current internationally recognized name - the Republic of North Macedonia, with all the consequences arising from the Prespa Agreement.

The second chapter is dedicated to the path that the Republic of Macedonia had to take from the state of external and internal instability to its integration and full membership in NATO. The stages and content of the processes associated to the North Atlantic orientation are thoroughly examined: the forms of partnership, the characteristics of developing cooperation, the organizational, qualitative, and quantitative positive improvements in the criteria of NATO-supported security. A special place is devoted to the political circumstances surrounding the immediate reception of the young republic in the Alliance. The reception was postponed and delayed due to the disputes with neighboring Greece on the issues of history, the name of the republic near the Vardar, fears of (Slavic) Macedonian irredentism and claims to that part of the geographical area of Macedonia, which after 1913 was part of Greece - i.e. to what today is still called in the public narrative of Skopje Aegean Macedonia, a term inherited from Tito's Yugoslavia. With the signing of the Prespa Agreement in 2018, the Republic of Macedonia's final barrier to NATO membership was lifted, and the nation was renamed the Republic of North Macedonia by the government and parliament in Skopje. It is mentioned in the exposition, although not clearly enough, that the Prespa Agreement was preceded by the Treaty of Friendship, Good Neighborship and Cooperation, signed between the Republic of Macedonia and the Republic of Bulgaria in 2017. The connection is important

because it was the Treaty with Bulgaria that opened the field and term of the Prespa Agreement. So the entry of the Republic of North Macedonia into NATO is also the result of Bulgarian efforts for good neighborliness and friendly relations.

According to the established logical model, NATO membership was to overlap and duplicate membership in the European family – the EU. The challenges in this last but most tormenting stage of Euro-Atlantic integration are discussed in the last, **third chapter**. Along with the many presented details about the Republic of (North) Macedonia's own efforts to associate and synchronize its legislation, institutions, practices and policies in accordance with the requirements and principles of the EU, the stated challenges are outlined in three points: 1) The long-standing dispute with the Republic of Greece; 2) The complicated rules for access and inclusion in the accession process imposed by France; 3) Relations with the Republic of Bulgaria. It was these challenges that led to a hold-up, dressed up as a "veto", over a long string of years. The agreements with the Republic of Bulgaria and the Republic of Greece failed to solve or at least partially solved the main problem in the European integration of the Republic of North Macedonia. In both cases, history proved to be the main problem to Skopje's aspirations. And if, in the case of Greece, it appears that the inconvenience has been cleared at the expense of the corresponding sacrifices made under the Prespa Agreement, the major obstacle between the Republic of Bulgaria and the Republic of North Macedonia seems to be the question of "common history," which is too fundamental to be circumvented by the usual Balkan political maneuvers. The issue is far from "historical," but it affects and penetrates a wide range of other issues, including human rights, hate speech, discrimination on ethnic, cultural, and political grounds, and encroachment on cultural and historical monuments. All of this has a serious influence on and determines another essential problem - good neighborly relations, which is essential

not just for the EU, but also for us as society. This demands a serious, fearless, and honest examination. Surprisingly (and not so surprisingly, in any case - predictably), the components of such an analysis are more apparent in the abstract, if mostly at the level of implication and semi-silence, than in the dissertation text. The dissertation ends with applications from a survey to measure opinions and feelings among population of the Republic of North Macedonia towards membership in the European Union.

The conclusion summarizes the content, analysis, and conclusions. A **bibliography** covering 144 titles of literature on the subject and 99 websites being used to compose the dissertation are included.

Scientific contributions. The most important academic contribution is the extensive, in some sections over-detailed, factual-descriptive narrative, which provides an understanding of the road and challenges that the Republic of Macedonia/Republic of North Macedonia had to face in its pursuit of Euro-Atlantic integration. From the point of view of the technical, normative, institutional analysis (and logic) of the processes, the presentation is complete and comprehensive. Particularly successful is the study of the attitudes and evaluations of the public in the Republic of North Macedonia about the European perspectives of the country through a standardized questionnaire.

Violeta Paunkovska fulfills the necessary national requirements for the individual scientific-metric indicators for obtaining the educational and scientific degree "PhD." Along with the reviewed dissertation and the publications required for the indicators - a total of 4 studies and articles - she has additionally presented a list of 11 published scientific works.

Notes and recommendations. The exposition avoids a thorough analysis of the relations between the Republic of Bulgaria and the Republic of Macedonia/Republic of North Macedonia in the sphere of international Balkan politics. And that is precisely where the obstacles and problems of the European integration processes for the Republic of North Macedonia are, as shown by the development of our relations, notably since the signing of the Treaty of 2017. Today's situation only proves once again how important the specificity of the relations between the two countries is, as let us not forget the constant factor Greece. The text's stylistic and meaningful quality also needs to be improved. The flow of thoughts and description is frequently interrupted by obvious interpolations that are more confusing than helpful. The detected weaknesses generally do not irreparably affect the qualities mentioned thus far and the significant scientific potential of the work.

Conclusion. Based on the scientific contributions and qualities of the PhD student Violeta Paunkovska which have been noted so far, I agree that her dissertation work, scientific activities and publications fulfill the requirements for the educational and scientific degree "PhD." As a result, I give Violeta Paunkovska a positive evaluation and recommend to the honorable Scientific Jury that she should be awarded the educational and scientific degree "PhD."

Assoc. Prof. Georgi N. Georgiev, PhD.

10.08.2022